

життя у суспільстві.

Література

1. Кондрашова Л. В. Превентивная педагогика: Учебное пособие – Кривой Рог : КГПИ, 2004. – С. 141.
2. Богданова О. С., Черенкова С. В. Нравственное воспитание старшеклассников: Книга для учителя – Москва: Просвещение, 1988. - С.127.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник. – К., 2003. - С.73.

І.С.Зоренко

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ІМІТАЦІЙНО-ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В статье рассмотрены проблемы развития коммуникативных способностей школьников в процессе использования имитационно-игровых технологий на уроках английского языка.

In article problems of development of communicative abilities of schoolboys are considered during use of imitation-game technologies at lessons of the English language.

В зв'язку з докорінними перетвореннями, що відбуваються в сучасному суспільстві, не тільки зростає роль освіти, але й змінюються її функції, які полягають у перенесенні акцентів із системи знань на особистість учня, розвиток його духовних і моральних здібностей, це потребує формування умов для саморозвитку, самореалізації особистості, останнє неможливе поза розвитком їх комунікативних здібностей.

Український народ вступив в нову еру свого історичного розвитку. Разом з перспективами вільного розвитку Української держави відкрилися широкі можливості для розвитку освіти, науки, культури та інтеграції їх у світовий інтелектуальний простір. Важлива роль належить у цьому процесі школі, що покликана формувати нову людину - громадянина України. Все це стає неможливим без комунікації, тому в концепції національного виховання серед виховних завдань навчальних

закладів зазначається: “розвиток комунікативних здібностей та становлення соціальної зрілості особистості”.

Проблема ефективності спілкування набула за останній час великого значення. Вона інтенсивно досліджується в працях багатьох науковців /О.О. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, І.А. Зимня, Є.І. Пасов, І.В. Рахманов, О.В. Мудрик, Є.О. Маслико, Є.П. Шубін, В.Л. Скалкін, Р.П. Мільруд, Л.О.Никонова та ін./.

Вивчення іноземної мови в сучасних освітніх закладах носить практичний характер. Викладання її повинне забезпечувати єдність навчання й виховання учнів, стійке оволодіння основ іноземної мови, вміння застосовувати набуті знання в мовленнєвій діяльності.

Англійська мова дає можливості формувати у школярів здібності спілкуватися /комунікативні уміння/, які необхідні людині як члену суспільства, члену колективу.

Вивченням питання імітаційні технології займалися такі вчені: І.А. Зязюн, І.П. Іванов, Л.В. Кондрашова, Т.І. Левченко, Т.К. Мухіна та інші. Синтетичних праць, що були б спеціально присвячені дослідженню проблеми формування комунікативних здібностей школярів засобом ігрових технологій навчання на уроках іноземної мови ми не зустрічали. Це дало підставу вважати обрану наукову проблему недостатньо вивченою й сприяло обранню теми нашого дослідження.

В психологічній літературі можна знайти визначення комунікації, як окремого випадку спілкування, пов'язаного з обміном інформації.

Як зазначав О.О. Леонтьєв, комунікативність – це процес чи процеси, які здійснюються всередині певної соціальної спільноти - групи, колективу, суспільства в цілому, процеси, по суті, не міжіндивідуальні, а соціальні. Вони виникають в силу потреб суспільства, суспільної необхідності.

Узагальнене визначення поняття “комунікація” можна знайти в працях Н.Д. Волкової, Е.І.Пасова, Е.П. Шубіна та ін.

Таким чином, комунікація - є формою зв'язку, процесом повідомлення інформації за допомогою технічних засобів, актом спілкування між двома або більше індивідами, процесом

передачі інформаційного, емоційного чи інтелектуального змісту.

Комунікативні здібності – це психологічне утворення особистості, яке допомагає вирішувати проблеми спілкування. Комунікативні здібності включають у себе (перцептивні особливості, емпатію, комунікативні вміння) та вирішують проблеми взаємодії у системі „учитель-учень”, „учень-учень”.

Серед вчителів середньої загальноосвітньої школи ми провели анкетування. Мета даного анкетування - з'ясувати, наскільки обізнані вчителі в трактуванні поняття “комунікативні здібності”, “співпраця”, “спілкування”, яку роль вони відводять цим категоріям в підвищенні результатів навчально-виховного процесу, та чи застосовують вони нові педагогічні технології.

Ми запропонували вчителям такі запитання:

1. Назвіть фактори, що забезпечують результативність взаємодії вчителя і учнів на уроці.
2. “Комунікативні здібності”, як ви розумієте це поняття?
3. Роз’ясніть поняття “педагогічна взаємодія”, “комунікативні уміння”, “співпраця вчителя і учнів”.
4. В якій ролі виступає учень на уроці: як об’єкт чи суб’єкт навчального процесу?
5. Які умови забезпечують результативність розвитку комунікативних здібностей учнів на уроці?

Аналіз одержаних результатів показав наступне. Більшість вчителів (57%) серед факторів, що забезпечують результативність розвитку комунікативних здібностей учнів на уроці, зазначили створення позитивного емоційного клімату на уроці.

Менша частина вчителів (37%) назвали комунікативні здібності, як фактор, що забезпечує результативність спілкування учнів на уроці.

Переважна більшість вчителів (55%) чітко і правильно сформулювали визначення терміну “комунікативні уміння”, чітко і логічно роз’яснили суть поняття “комунікативні здібності”.

Решта вчителів (45%) припустилася незначних помилок в тлумаченні терміну “комунікативні уміння” та „комунікативні здібності”, проте суть цих понять була розкрита.

Що до ролі учня в навчально-виховному процесі, переважна більшість вчителів (60%) зазначили, що учень є об'єктом навчального процесу. Менша частина (40%) у своїх відповідях вказали, що учень виступає суб'єктом навчально-виховного процесу.

Серед відомих форм педагогічної взаємодії на уроці, більшість вчителів (60%) використовують традиційні, стандартні форми педагогічної взаємодії. Імітаційно-ігрові форми використовують 24% вчителів. Проте частотність застосування дуже низька: приблизно 1 раз на 3-4 місяці. 13% вчителів використовують постійно в своїй роботі нові і нестандартні форми педагогічної взаємодії. Серед умов, що забезпечують результативність взаємодії вчителя і учнів на уроці, частіше за все згадуються умови, визначені нами, а саме: особистісний підхід у навчально-виховному процесі, гуманізація навчально-виховного процесу, активізація спілкування, позитивний емоційний клімат на уроці.

Діагностичний зріз проводився з метою виявлення рівнів комунікативного розвитку умінь. Для цього були використані завдання, які містили в собі комунікативну спрямованість. Це і рольова гра, де учням потрібно було, за допомогою допоміжних слів, привітатися з різними людьми при різних обставинах (американським другом, вчителем, познайомити своїх батьків зі своїм вчителем англійської мови), школярам пропонувалося завдання відповісти на запитання, які потребували певних мовленнєвих вмінь, та дати додаткові тлумачення своїх відповідей, якщо ситуація вимагала цього. Наступне завдання було спрямоване на виявлення в учнів вміння зрозуміло висловлювати власні думки, дискутувати. Вони аналізували проблемні ситуації, розв'язання яких залежало від умінь виявити причину проблеми і уміння донести свою думку до інших. Інше завдання повністю вимагало активної участі учнів у складанні діалогів, вміння вести розмову, слідувати за ходом думок своїх однокласників і

певним чином висловлювати свої пропозиції, ідеї, шляхи розв'язання проблеми. Восьмикласників ми забезпечили довідковими матеріалами; списком основних слів, виразів та кліше, які допомагали їм під час дискусій.

Опрацювання учнями всіх цих завдань, їх відповіді в процесі активного діалогічного режиму роботи на уроці дозволили з'ясувати більш конкретно наявність вмінь вести бесіду на будь-яку тему. . Наведемо деякі приклади.

Так, на кожному уроці систематично використовували питально-відповідні вправи, головною метою яких є отримання інформації. Слід зазначити, що питання завжди несуть у собі комунікацію, вони спрямовані на співрозмовника, вимагають відповіді. Використання таких запитань спонукало учнів використовувати не тільки наданий дидактичний матеріал (текст, малюнок), але й активно застосовувати свої раніше набуті знання, життєвий досвід для висловлювання власних думок.

За допомогою питально-відповідних вправ, на кожному уроці проводили мовленнєву розминку. Але, щоб учні не “звикли” до питань, і не ставилися до них формально, ми намагалися змінювати питання, ставити нові, з часом поступово вводили в коло запитань, стосовно особистості учня, його справ, життя класу, міжнародних стосунків.

Питання пропонувалися всім учням підгрупи (фронтально-послідовна форма роботи), парами (індивідуальне підключення), окремим учням для відповіді з місця чи перед класом. Залежно від обставин, мети та етапу уроку, серія запитань мала комунікативну спрямованість.

Практично ми переконалися, що:

а) питально-відповідні вправи належать до дуже мобільних, простих та разом з цим комунікативних форм роботи, які розвивають навички усного мовлення;

б) реплікові вправи, під час виконання яких учні самі створюють зміст висловлювання та вільно обирають форму його вираження, спираючись на вже раніше засвоєний мовленнєвий матеріал, значно активізують навчальний процес. Наприклад, твердження-запитання (репліка-відповідь виражає здивування,

сумнів, бажання, отримати додаткові відомості), твердження-твердження (репліка-відповідь виражає підтвердження, згоду, обіцянку і т.д.) твердження-заперечення (репліка-відповідь виражає незгоду, протест і т.д.). І хоча реплікові вправи – один з ефективних прийомів роботи, але вони не можуть самі собою сформувати в учнів уміння вести бесіду, приймати участь у діалозі;

в) умовні бесіди проводилися переважно на етапі закріплення і були спрямовані на зняття іншомовно-мовленнєвої невпевненості учнів, усунення у них бар'єрів спілкування. Ми намагалися встановити цілісний контакт з учнями І (експериментальної) підгрупи, повернути їхню увагу, спонукати їх до участі в навчально-пізнавальній діяльності.

Різноманітність розмовних тем обраних ролей та мовленнєвих стилів, створення невимушеної ситуації допомагали проведенню умовної бесіди на найвищому рівні.

Під час уроків ми намагалися удосконалювати в учнів уміння невимушено вести розмову. Задля цього активно використовували методику формування умінь діалогічного мовлення.

Навчання діалогічного мовлення складалося з трьох основних етапів:

I. Навчання діалогічної єдності:

II. Робота над діалогічним зразком:

Додаткові завдання:

- закінчіть (почніть) діалог по-іншому;
- поміняйте репліки, щоб вийшло логічно послідовне висловлення;
- перекажіть діалог від першої особи.

III. Складання власного діалогу.

Використання на кожному уроці різних ігор (мовленнєвих, спрямованих на навчання діалогічного та монологічного мовлення; ігор з навчання спілкуванню; різних ділових ігор) було спрямовано на удосконалення мовленнєвої практики володіння іноземною мовою. Це були ігрові вправи для мовленнєвої розминки, ігри на здогадку, рольові ігри, та

ділові. Мета кожної з них складала мовленнєве тренування учнів восьмого класу.

Після завершення експериментального навчання, було проведено контрольний зріз у I та II підгрупах 8-А і 8-Б класів, щоб виявити зрушення у процесі формування комунікативних умінь учнів на уроках англійської мови. Для цього ми використали завдання комунікативної спрямованості. Завдання: висловити свою власну думку, пов'язану з майбутнім вибором професії, роботи, місця проживання тощо.

Експеримент показав, що використання імітаційно-ігрових технологій на уроках англійської мови підвищує якість знань, викликає цікавість до предмету, приводить до прояву міжособистих відносин типу "вчитель-учень", "учень-вчитель", знімає напругу і робить атмосферу уроку психологічно більш легкою і невимушеною, а саме головне, що ігрові форми навчання англійській мові формують пізнавальний інтерес.

Як показало опитування учнів, після експерименту 31% учнів сказали, запропоновані уроки – це засіб підвищення оцінки, інші 39% винесли на перше місце можливість проявити себе. Дізнатися про цікаве, яке виходить за межі шкільної програми – 20%; 10% учнів відмітили можливість самостійних дій. Багатьох зацікавили імітаційно-ігрові уроки, незвичне оформлення кабінету, робота з додатковими джерелами лінгвістичних знань.

Таким чином, використання на уроках англійської мови імітаційно-ігрових технологій навчання забезпечує розвиток комунікативних здібностей учнів як одного з вирішальних факторів підвищення ефективності навчально-виховного процесу в школі. Пізнавальна діяльність учнів експериментальної підгрупи активізувалася за допомогою респонсивних вправ (питально-відповідні; реплікові), умовних бесід. На кожному уроці англійської мови працювали над удосконаленням в учнів умінь невимушено вести розмову. Задля цього широко використовували поетапну методику формування умінь діалогічного мовлення в системі "учень-учень".

Література

1. Бим И.Л. Личностно-ориентированный подход – основная стратегия обновления школы// Иностранные языки в школе. – 2002. – №2. – С.18-21.
2. Елухина Н.В. Обучение аудированию в русле коммуникативно-ориентированной методики// Иностр. яз. в школе. – 1989. - №2. – С. 28-36.
3. Кабанова-Меллер Е.Н. Психология формирования знаний и навыков у школьников. Проблема умственной деятельности. – Автореф... канд. пед. наук. – М.: Просвещение, 1962. – 250 с.
4. Кондрашова Л.В.,Вижевская М.Г., Савченко Л.А. Имитационно-игровое обучение в высшей школе. – Кривой Рог, 2001. – 167 с.
5. Концепция коммуникативного обучения иноязычной культуре в средней школе: Пособие для учителя/ Под ред. Е.И. Пассова, В.В. Царьковой. – М.: Просвещение, 1993.
6. Нехорошева А.В. Из опыта работы по проектной методике// Иностранные языки в школе. – 2002. - №1. – С. 18-21.
7. Павлова С.В. Обучение иностранному произношению на коммуникативной основе// Иностр. яз. в школе. – 1990. - №1. – С. 29-32.
8. Пассов Е.И. Урок иностранного языка в средней школе. – М.: Просвещение, 1988. – 223 с.
9. Пассов Е.И. и др. Учитель иностранного языка, мастерство и личность. – М.: Просвещение, 1983. – 207 с.
10. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иностранному языку. – М.: Просвещение, 1991. – 159 с.